

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертацията на Надежда Иванова Атанасова, задочен докторант по направление Филология 2.1. Общо и сравнително езиковедие (Прагматика с английски език), на тема „Комуникативни стратегии за манипулация в политическия дискурс: печатни издания в България, Великобритания и САЩ“ (Communicative strategies of manipulation in the political discourse: Bulgarian, British and US print press), за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

От проф. дпн Лиляна Александрова Грозданова, Катедра по англицистика и американистика, ФКНФ, СУ “Св Климент Охридски”

Дисертационният труд на Надежда Атанасова е задълбочена теоретико-приложна разработка в областта на прагматиката, с предмет на изследване комуникативните стратегии за манипулация в печатните издания на България, Великобритания и САЩ и средствата за тяхното осъществяване. Авторката е заявила интереса си към тази актуална и значима тема на конференцията на Българското дружество за британски изследвания, проведена в София на 7-9 ноември, 2008 в София, като докладът ѝ е включен по-късно в сборника *Дискурси на глобализацията* (Грозданова Л. и М. Пипева 2010:20- 30).

Настоящият дисертационен труд обхваща 229 страници и се състои от увод, четири глави и библиография с над 180 заглавия, една трета от които от последните десет години. Работата е добре структурирана и издържана в академичен стил - с ясна терминология, последователна методология и значителен брой илюстративни примери.

Надежда Атанасова използва три съизмерими представителни корпуса от българската, британската и американската преса, съответно: 48 статии от в. *Дневник* и 47 от в. *Дума*; 47 статии от *The Guardian* и 52 статии от *The Daily Telegraph*; 43 статии от *The New York Times* и 47 от *The New York Post*. Тя мотивира избора на новините като обект на изследване с наблюдението, че очакваната обективност от страна на информиращите жанрове ги прави най-удобни за скрита манипулация и въздействие върху обществото. Този парадокс прави новините особено подходящи в контекста на предизборните кампании за преструктуриране на реалността и формиране на определени образи, нагласи и поведенчески модели.

Авторката си поставя за цел да идентифицира най-често използваните манипулативни стратегии в политическия дискурс на българската, британската и американската преса и да ги сравни в межкултурен план. Въз основа на резултатите от приложно-съпоставителното изследване ще търси и отговор на теоретичния въпрос „дали е възможно създаването на универсална теория за езиковата манипулация, или манипулативните стратегии в различните общества се различават до степен, която прави това невъзможно.” (стр. 5, автореферат).

Преди да опише конкретния анализ Атанасова очертава теоретичната рамка и поставя дисертационния труд в контекста на други разработки по темата, като спазва изискванията за цитиране. На фона на различните гледни точки и становища тя ясно дефинира изходните си позиции в края на всяка подглава (отбелязани с получерен шрифт). Дефинирани са и значенията на основните термини (напр. „манипулация”, „стратегия”, „дискурс”, „дискурсивен модел” и др.), като правилно са разграничени комуникативните стратегии за манипулация (напр. подчертаване, омаловажаване, изпускане на информация и др.) от езиковите средства за тяхното осъществяване (напр. словоред, залог, безлични конструкции лексикален подбор и др.). Същото е препоръчително и за терминологията в следващите глави, особено в случаите, в които може да възникне объркване (напр. транзитивност, номинализация и др.).

Сложната същност на политическия дискурс налага използването на комплексен подход към данните. В този смисъл решението на докторантката да изследва текстовете от функционална гледна точка, с помощта на критичен дискурсивен анализ е напълно логично. Този метод позволява да се излезе извън рамките на конкретната езикова форма и да се анализират съответните социо-прагматични последици, като по този начин се отчита взаимодействието автор-текст-читател. Като свързва вътрешните, езикови характеристики на текста с външните му социални измерения, авторката разглежда комуникативните стратегии за

манипулация от гледна точка на идеологията, властовите стремежи и социални практики на печатните медии. Нещо повече, тя ги свързва и с когнитивните модели, споделяни от членовете на съответните културни общности.

Анализът в дисертацията е описан в трета глава, която е разделена на три части: а. британската преса (стр. 70 – 128), б. американската преса (129-165) и в. българската преса (166 – 210). От обема на съответните части и установените езикови средства за манипулация, представени в таблицата, е видно, че най-ограничени са данните за българската преса. В този смисъл е препоръчително в бъдещи изследвания българският корпус да се разшири с материали от повече вестници и, за да се установят и други характерни похвати за българската преса.

британската преса	американската преса	българската преса
Transitive patterns	Vocabulary	presupposition triggers
Inanimate agency	Existential	nominalisation
Nominalisation	presupposition triggers	agentless passives
General sources	Metaphors	vocabulary (negative)
Passive voice (agentless) vocabulary	Inanimate agency	

В подробно описание, подкрепено с подходящи примери, Надежда Атанасова разкрива редица манипулативни стратегии, осъществявани с помощта на горните езикови средства: изпускане на част от информацията, подсилване или омаловажаване на информация, представяне на мнения като обективни факти, внушаване на положителни или отрицателни нагласи, вменяване на отговорност и вина, представяне на конкретни становища като общоприети и др. В този смисъл можем да определим трета глава като източник на важни данни, макар за някои от тях да има и друга трактовка. Така, например, намирам за спорна тезата за трансформационно извеждане на една структура от друга при пораждаване

на текст (пасивна от активна, безлична от лична и т.н.), тъй като изборът на всяка от тях е обусловен от конкретния дискурс. Функционалната изреченска перспектива тук би изиграла по-адекватна роля, тъй като ще може да обясни защо част от информацията в изречението е поставена на преден план, а друга на заден, или е изпусната. На текстово равнище ще стане ясно кога извършителят се редуцира анафорично и кога това става с манипулативна цел.

Въпроси възникват и във връзка с някои от примерите за номинализация, където не откриваме паралелна вербална възможност, или където същинските субстантиви се пренебрегват за сметка на герундиалните форми (напр. *introducing* – *introduction*, *restricting* – *restriction* и др. на стр. 99). При някои лексикални единици трябва по-ясно да се открие конотативното от денотативното значение, както и стилистичните им характеристики (напр. жаргон: *агитка*, *фенове*, *нахъсиха* и др на стр. 201).

Веднага трябва да отбележим, че тези изолирани случаи не омаловажават приноса на дисертацията, който не може да бъдат описан подробно в рамките на една рецензия. Още веднъж ще подчертая сериозните усилия на авторката при съставянето и анализирането на трите корпуса, както и ясното класифициране на най-често срещаните езикови средства и свързаните с тях манипулативни стратегии. Наред с приноса по отношение на британската, американската и българската преса, трябва да изтъкнем и изводите, направени при тяхната съпоставка в края на всяка под-глава и обобщени в заключителната част.

Изследването, преди всичко, потвърждава изходната хипотеза за използването на манипулативни стратегии от журналистите в трите страни при отразяване на изборните кампании. При сравняване на данните проличават приликите между тях (изпускане на информация, представяне на мнения като факти, приписване на семантични роли и др.) и разликите, характерни за отделните езици и култури (различни приоритети, различни езикови средства, различни дискурсивни модели и др.). Съпоставителната

част на изследването заслужава да бъде описана по-подробно, тъй като освен конкретни данни тя дава и основание на Атанасова да направи логичния извод, че в общотеоретичен план могат да се търсят универсални стратегии на манипулация.

Към положителната оценка за структурата и стила на дисертационния труд ще добавя и тази за отличния английския език на авторката.

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията, но има нужда от коригиране на печатните грешки.

Въз основа на гореизложените аргументи, давам положителна оценка на дисертацията на Надежда Иванова Атанасова, на тема „Комуникативни стратегии за манипулация в политическия дискурс: печатни издания в България, Великобритания и САЩ” (Communicative strategies of manipulation in the political discourse: Bulgarian, British and US print press), и препоръчвам да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по направление Филология 2.1. Общо и сравнително езикознание (Прагматика с английски език).

проф. дпн Лиляна Александрова Грозданова
ФКНФ, СУ “Св Климент Охридски”

